

روند کشف حجاب و واکنش روحانیان

با آغاز سلطنت رضاشاه، تبلیغ در مورد "آزادی زنان" در مطبوعات ادامه یافت و به تدریج از صراحت بیشتری برخوردار شد.

ما خون دادیم، ما جوان دادیم، حیثیت و آبرو دادیم
تا زنده هستیم نمی گذاریم اینها (شاه و امیرکا) سلطه پیدا کنند.

با آغاز سلطنت رضاشاه، تبلیغ در مورد "آزادی زنان" در مطبوعات ادامه یافت و به تدریج از صراحت بیشتری برخوردار شد. نویسندگان تجددمآب در ابتدا چنین وانمود می کردند که تجددمآبی مانعی در مقابل دین نیست. چنین ادعایی را بعدها، و حتی پس از رسمیت یافتن کشف حجاب، تعدادی از نشریات تکرار می کردند. این امر ناشی از بیم حکومت از پذیرش انگ ضد اسلام و نیز واکنش مردمی، به خصوص از ناحیه روحانیان، بود. تبلیغات در مورد آزادی زنان به تدریج از صراحت بیشتری برخوردار گردید و در برخی از نشریات در این زمینه اشاره های می زدند. در سال 1306 در روزنامه حیل و زمین و الممتین دلایلی بر وجوب رفع حجاب رفع شد. حمایت دربار از کشف حجاب موجب تشویق غربگرایان می زدند.

تبلیغات غربگرایان به سود بی حجابی موجب شد که برخی از علما به دفاع از حکم اسلامی حجاب بپردازند. از جمله آثاری که در سالهای اول حکومت رضاشاه نگاشته شدند، باید از رساله وسیله و العفاف یا طومار عفت یاد کرد که در ابتدای سال 1307 در رشت منتشر شد.

ادامه روند حجاب و زنی: دانی حکومت رضاشاه هر چند که نتوانست پس از سالهای اولیه کشف حجاب را در جامعه رسمی سازد، لیکن در جهت عادی سازی بی حجابی تلاشهای گوناگونی انجام داد. در سالهای پیش از سفر رضاشاه به ترکیه موضوع حجاب زنان همچنان در راس مسائل اجتماعی بود و فشار بین و فشار المللی نیز در این زمینه وجود داشت. به نوشته روزنامه ملیت، چاپ اسلامبول، در تاریخ 6 سپتامبر 1931 (4 شهریور 1310) شاه ایران نزدیک به پانصد نفر از خانمهای ایرانی را به دربار دعوت کرد و پس از نصیحت از آنها خواست تا چادرهای خود را بردارند؛ و آنان نیز فرمان شاه را با خرسندی پذیرفتند.

سفر ترکیه و نتایج آن با کنار گذاشته شدن مخابرات السلطنه و آغاز نخست وزیری مجدد محمدعلی فروغی، از 21 شهریور 1312 سیاستهای تجددمآبانه شدت یافت. نه ماه پس از آن، سفر رضاشاه به ترکیه (از 12 خرداد تا 14 تیر 1313) نقطه عطفی در قضیه کشف حجاب بود.

تشدید عملیات آغاز سال 1314 روند فعالیت دولت برای کشف حجاب به اوج رسید. در فروردین 1314 (ظاهراً 13 فروردین) مطابق طرح علی اصغر حکمت، در مجلس جشنی در یکی از مدارس شیراز دختران به صف ایستاده پس از خواندن دکلمه و سرود به ورزش ژیمناستیک مشغول شدند. به طوری که گفته شده دو تن از روحانیان شیراز، محمدعلی حکیم و میرزا صدرالدین محلاتی، در اعتراض به این اقدام، مجلس مذکور را ترک گفتند و پس از آن سید حسام الدین فال و اسیری، از روحانیان سرشناس شیراز، در یک سخنرانی به این اقدام اعتراض نمود که به دنبال آن دستگیر و تبعید شد.

گسترش برنامه های بی حجابی، روحانیان و توده های مردم را سخت نگران ساخت. مسلم بود که آنان در بدو امر از تمامی جریانات و برنامه های حکومت آگاهی کامل نداشتند و احتمالاً تعدادی از آنان، با توجه به تظاهرات مذهبی رضاشاه در گذشته، شخص شاه را بری از این اقدامات می دانستند.

واکنش آباء انعکاس اخبار بی حجابی و به ویژه اخبار شیراز در نشریات و با به وسیله طبقات مختلف مردم به مراجع بزرگ قم و مشهد، آنان را به تکاپو واداشت. در مشهد این قصه سر دراز داشت. به رغم مذهبی بودن شهر مقدس مشهد، حکومت رضاشاه سعی داشت که برنامه های ضد مذهبی خود را از همین شهر آغاز کند. سرانجام، آیت الله قمی، پس از مشورت با تعدادی از رجال و روحانیان، تصمیم گرفت که برای جلوگیری از کشف حجاب و استعمال کلاه شاپو به تهران مسافرت کند و با رضاشاه گفت و گو نماید.

واکنش دیگر در مخالفت با سیاستهای دولت در مورد کشف حجاب، که از اهمیت تاریخی خاصی برخوردار است، تلگراف آیت الله و زنی: دانی و مؤسس حوزه علمیه قم بود.

مقاومتها و مخالفتها سرکوب قیام گوهرشاد اگرچه میزان اختناق حاکم بر جامعه را افزایش داد، لیکن هنوز هم روحانیان مهم و زنی: دانی مخالف کشف حجاب شمرده می شدند و مانع جدی در این راه قلمداد می گردیدند.

پس از رسمیت بی حجابی دولت کوشید تا عده های از علمای سرشناس را وادار کند که در مجالس و جشنهای بی حجابی حضور یابند یا با تایید خود آن را مجاز بدانند، ولی اکثر آنان از این کار سرباز زدند. به طور مثال، آیت الله کاشانی در پاسخ به چنین پیشنهادی به شدت با ماموران برخورد کرد.

در این زمان، بسیاری از روحانیان و واعظان تحت تعقیب قرار گرفته، زندانی یا تبعید شدند. مطابق سندی به تاریخ 26 مرداد 1315، سید محمد زارچی واعظ پس از اینکه در بالای منبر گفته بود "زنها! روبندها را پایین بپندازید"؛

نویسنده: حمید بصیرت منش
مورد تعقیب قرار گرفت و از یزد به کرمان تبعید شد. با سقوط رضاشاه به دلیل ناتوانی حکومت و نیز برخی ملاحظات دیگر
سختگیری در مورد حجاب نیز به بوته فراموشی سپرده شد و دولت جدید تحت فشار اعتراضات روحانیان و خواست
عمومی، زنان را در انتخاب حجاب آزاد گذارد.